

palesztinai zsidók ellen, azt az a tény is bizonyítja, hogy egyetlen egy arab követelés sem kívánta a már Palesztinában élő zsidók jogainak a korlátozását. Palesztinában tehát nem lehet zsidókérdésről beszélni, hanem csak cionista kérdésről, amely Palesztinában a gyarmati kérdés egyik része. A cionizmus sorsa az angol imperializmus kezében van, a palesztinai zsidók sorsa viszont Palesztina arab és zsidó dolgozóinak testvéri egyesülésében.

(Márk Viktor)

FORMALIZMUS — AZ IRODALOM ZSÁKUCCÁJA. Mit jelent az irodalom formai öncélúsága? Hová vezet a forma és a stílus csábítása? Mi az értelme a szürrealisták u. n. „automatikus” írásmódjának? Ezekhez a kérdésekhez, melyek kivált az orosz és a francia irodalmi köröket foglalkoztatják, legujabban igen élesesű és tisztázó megjegyzésekkel szólt hozzá *Pierre Herbart*, a fiatal francia író. (Littératura I. 1936. 5. sz.) Herbart tiltakozik a formalizmus fogalmának ellaposítása ellen. A formai öncélúság igen bonyodalmas, sokrétű jelenség, amit leghelyesebb kialakulásában nyomon követnünk. Mindenesetre azt mondhatjuk, hogy a formalizmus ott kezdődik, ahol a forma kizárólag önmagát kívánja kifejezni, önmagában találja meg a célját és létjogát. De ez a meghatározás még nem visz előbbre... A forma gondja igen természetes az írónál, különösen a francia írónál, akiknek évszázados művelődésben csiszolódott nyelvvel van dolguk. A kérdés az: vajjon a forma, amit uralni óhajtunk, mikor tesz csuffá, hogy ő uralkodjék felettünk, vajjon szép foglyunk mikor válik börtönünk őrévé? A szavak, mint az árnyék megkettőzik a dolgokat, amiket jelölnek és végül oly valóságidéző tulajdonságra tesznek szert, ami elhítteti velünk, hogy magával a valósággal van dolgunk. A forma csábításának engedő író, aki feledti, hogy az irodalom az emberi kifejezés eszköze, könnyen szavakat kifejező géppé válik. Bizonyos írók (a szürrealisták!) engedtek a csábításnak, s miközben úgy vélték: ők játszanak a szavakkal, a szavak játszottak övelük. Mások ezt egyenes dicsőségnek kiáltották ki. Ezek az írók az automatikus írásmód nevében tagadják az irodalmat és kinevetik a regényírókat. Flaubert-t csak azért becsülik, mert a Bovarynéban megkísérelte szavakba visszaadni a penészedő sarkú könyvtáblák barnaveres színét. Herbart szerint a művészet igazi ujitói azok, akik korukat kifejezik. Különös tünet, hogy a szó vallása, ami végeredményben megfelel bármelyik más misztikának, eltérítette az írók ettől a küldetésétől. De nemcsak a szürrealisták automatikus írásmódjáról van szó. *Joyce* formalizmusa pl. kinosan kiszámított, bár nála is érezni, hogy viteti magát a szavakkal. Némelyek *Proustot* is formalizmussal vádolják. S valóban! Proust gyakran átengedte művészetét a forma játéknak. Gondoljunk csak a vadrózsákról szóló leírására. De Proustot a zsenije megóvta a formalizmus végeztétől. Vajjon mi magyarázza az író különös viselkedését — kérdi Herbart, — hogy nem törekszik semminő emberi érzést, semminő igazi bensőséget kifejezni, hanem aláveti magát a szavak szeszélyes parancsuralmának? Az étellel szembeni teljes közöny — adja meg a választ. Mit is fáj az író feje, hogy kifejezze az életet, amit nem is ismer és amelytől idegenkedik. Csakhogy az ilyen író kinos látvány....

Az élet iránti heves érdeklődés hiánya, a „szeretet hiánya”, ahogy Herbart nevezi, a műalkotás végzetes hibája. A művészet szeretete nem képes ezt pótolni, mivel csak hiu narcizmus s a tehetetlenség egyik neme. Tehetetlenség, — ez a szó rátapint a kérdés velejére. Mihelyt a művész és a társadalom, az ember és a kora közt megszűnt a kapcsolat, nincs több valódi műalkotás. Ha az író nem akar alatta maradni feladatának, ápolnia kell a korával és kora emberével való közösséget. Gondoljunk *And-*

ré Gide csodálatraméltó tudnivágyására (curiosité), amely határtalan derűlátásból és szeretetből fakadt. Az életnek egyetlen jelensége sem hagyhatja hidegen a művészt.

Vigyáznunk kell azonban, figyelmeztet Herbait, nehogy összetéveszszük a formai öncélúságot a forma jogos gondjával és művészetével. A francia írók minden időben különösen érzékenyek voltak a forma kérdése iránt. Míg a többi irodalmak klasszikusai, *Defoe*, *Fielding*, *Dickens*, *Goethe*, *Cervantes* egyszerű, hajlékony és könnyen letanulható formákkal éltek, addig a XVII. század francia klasszikusai igen tisztult és szigorú formákat hagytak irodalmukra. Korunk egyik legértelmesebb írója, *Paul Valéry* a klasszikusokról elmélkedvén így ír: „számos furcsa szabály miatt a francia klasszikus költészetben a kezdeti elgondolás és a végső kifejezés közti távolság a lehető legnagyobb. Ez annak a következménye, hogy kemény munka zajlik le a kapott benyomás vagy az elgondolt szándék és a közt a gépezet közt, amely képes azt visszaadni vagy akár valamely hozzá hasonló érzést kelteni. A kép csupa átrajzolás, a gondolat módosul. Tegyük hozzá, hogy azok a férfiak, akik a klasszikus költészetet a legmagasabb fokra emelték, fordítók voltak, akik iparkodtak az ókor költőit nyelvünkre átültetni. Költészetük a fordítói munka nyomait viseli. Fordítás ez a költészet, szépsége hűtlen — hűtlen mindazzal szemben, ami nem felel meg a tiszta nyelvezet követelményeinek.” Ugyanott folytatólag azt írja Valéry, hogy a mesterségbeli tudás nem más, mint a művészetű eszközök feletti vélt uralkodás, szemben az eszközöknek való alávetettséggel. Herbart szerint ez a „vélt” szó egyáltalán nem szükségszerű a mesterségbeli tudással kapcsolatban, hanem csak Valéry ékeli közbe. A klasszikusok nem mimelték a mesterségbeli tudást, hanem valóban rendelkeztek vele. Rendelkezésükre álló eszközök miatt tálán nem is gondoltak más műalkotásra, mint amely eszközeik keretébe beleillett. Ebből azonban nem következik, hogy gondolataik kifejezése hűtlen lett volna. A klasszikusok becsvágya éppen az volt, hogy a gondolat és kifejezési eszközök közti távolságot annyira csökkentse, hogy a gondolat maradéktalanul kifejezésre jusson. A klasszikusok példája arra tanít, hogy a művész a legnehezebb nyelvi feltételeket is legyőzheti; másrészt arra, hogy a forma messzemenő gondja nem formalizmus. Sőt ez a formai gond még sarkalja is a gondolatot. Sarkalja és arra szoritja, hogy tisztuljon és edződjék — s ha a forma végül is belekényszeríti a gondolatot s a világ látszólagos rendezetlenségét egy olyan rendszerbe, melynek célja a szépség, ez egyáltalán nem ellenkezik törekvésünkkel, hogy olyan művészettel alkossuk újra a világot, mely az élet mélységeiből és szépségeiből meríti ihletét.

Korvin Sándor

GAZDASÁG ÉS POLITIKA

A FRANK LEÉRTÉKELÉSE

A különféle osztályérdekek és politikai álláspontok szerint a nemzetközi sajtó a legkülönbözőbb módon kommentálja a francia frank leértékelésének okait. Az a paradox helyzet, hogy ezt a pénzügyi műveletet egy olyan kormány hajítja végre, amely mindenkor ellene nyilatkozott, mégcsak növeli a káoszt és tág teret ad a hamis beállításoknak, a rosszakarató ferdítéseknek.

A devalváció okai Hogy tisztán lássuk a helyzetet, meg kell vizsgálnunk, milyen előzmények után jutott a devalvációig Fran-